

81
SK

FACTS

Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci

ISSN 1725-7085

Hodnotenie rizík – kľúč k zdravým pracoviskám

Prečo je potrebné vykonať hodnotenie rizík?

V Európskej únii každých pár minút niekto umiera z dôvodov súvisiacich s prácou. Okrem toho státisíce zamestnancov každoročne utrpia pracovný úraz, ďalší sú práceneschopní z dôvodu liečenia následkov stresu, nadmernej pracovnej záťaže, ochorení a poškodení podpornopohybovej sústavy, či iných chorôb súvisiacich s pracoviskom. Úrazy a choroby sú nákladné nielen pre zamestnancov a ich rodiny, ale zaťažujú aj zdroje systémov zdravotnej starostlivosti a nepriaznivo ovplyvňujú produktivitu práce.

Hodnotenie rizík predstavuje východisko pre úspešné riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a je kľúčom k zníženiu počtu úrazov súvisiacich s prácou a chorôb z povolania. Správne zrealizované hodnotenie môže zvýšiť bezpečnosť na pracovisku a zlepšiť zdravie, ako aj celkovú pracovnú výkonnosť.

Čo je hodnotenie rizík?

Hodnotenie rizík je proces posúdenia rizík pre zdravie a bezpečnosť zamestnancov, ktoré vyplývajú z nebezpečenstiev na pracovisku. Ide o systematické preskúmanie všetkých aspektov práce, konkrétne:

- čo by mohlo spôsobiť zranenie alebo ujmu,
- či je možné riziko odstrániť, a ak to nie je možné,
- aké preventívne alebo ochranné opatrenia sa na pracovisku prijali (alebo treba prijať) s cieľom regulovať riziko¹.

Všeobecnou povinnosťou zamestnávateľov je zaistiť bezpečnosť a zdravie zamestnancov vo všetkých aspektoch súvisiacich s prácou a vykonať hodnotenie rizík. V rámcovej smernici EÚ² sa zdôrazňuje zásadný význam hodnotenia rizík a uvádzajú sa v nej základné ustanovenia, ktorými sa musí riadiť každý zamestnávateľ. Členské štáty však na ochranu svojich zamestnancov majú právo prijať ešte prísnejšie opatrenia (pozri príslušné právne predpisy jednotlivých členských štátov)³.

Ako posudzovať riziká?

Pre väčšinu podnikov je vhodný priamy postup hodnotenia rizík v rámci piatich krokov⁴. Existujú však aj ďalšie metódy, ktoré prinášajú rovnako kvalitné výsledky, najmä pre komplexnejšie riziká a okolnosti.

Päť krokov hodnotenia rizík

1. krok: Určenie rizík a ohrozených osôb

Zapamätajte si: riziko môže predstavovať čokoľvek – pracovné materiály, vybavenie, pracovné metódy či postupy. Všade existuje možnosť spôsobenia ujmy.

Uvádzame niekoľko tipov, ktoré vám pomôžu určiť závažné riziká:

- prejdite celé pracovisko a zistite, čo by mohlo spôsobiť ujmu,
- porozprávajte sa so zamestnancami a ich zástupcami o ťažkostiach, s ktorými sa stretli,
- zohľadnite dlhodobé riziká pre zdravie, napríklad vysokú hladinu hluku či vystavenie škodlivým látkam, ako aj zložitejšie či menej zjavné riziká, napríklad psychosociálne faktory či rizikové skutočnosti súvisiace s organizáciou práce,
- preštudujte si záznamy spoločnosti o pracovných úrazoch a ochoreniach,
- vyhľadajte informácie z ďalších zdrojov, ako sú:
  - návody na použitie a informačné materiály výrobcov a dodávateľov,
  - internetové stránky týkajúce sa oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci,
  - vnútroštátne orgány, profesijné združenia a odborové zväzy,
  - právne nariadenia a technické normy.

Pri jednotlivých rizikách je potrebné jasne uviesť, kto by mohol utrieť ujmu. Tieto informácie sú užitočné pri určení najlepšieho spôsobu riadenia rizika. Neznamená to zostavenie menného zoznamu, ale určenie skupín osôb, napríklad „osoby pracujúce v sklade“ alebo „okoloidúce osoby“. Rizikám sú vystavené aj osoby, ktoré zabezpečujú upratovanie, zmluvní dodávatelia a verejnosť.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať rodovým otázkam⁵. a skupinám zamestnancov, ktorým hrozí zvýšené riziko alebo majú konkrétne požiadavky (pozri rámček). V každom prípade je dôležité určiť, akú ujmu by mohli utrieť, t. j. aký typ pracovného úrazu či ochorenia im hrozí.

(¹) Príručka na hodnotenie rizík na pracovisku, Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločností, 1996.

(²) Smernica Rady 89/391/EHS z 12. júna 1989 o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci.

(³) Slovensko: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>

(⁴) Bez ohľadu na to, či je postup hodnotenia rizík vo vašej krajine rozdelený na viac či menej krokov alebo sa dokonca niektoré z nich líšia, riadiace zásady by mali byť rovnaké.

(⁵) Factsheet 43 vrátane otázok rovnosti pohlavia pri hodnotení rizík: <http://osha.europa.eu/publications/factsheets>

Zamestnanci vystavení väčšiemu riziku

- zamestnanci s postihnutím,
- migrujúci zamestnanci,
- mladí a starší zamestnanci,
- gravidné ženy a dojčiace matky,
- nekvalifikovaný alebo neskúsený personál,
- pracovníci údržby,
- zamestnanci so zníženou obranyschopnosťou,
- zamestnanci trpiaci ochorením, napríklad bronchitídou,
- zamestnanci užívajúci lieky, ktoré môžu zvyšovať ich náchylnosť na ujmu.

2. krok: Zhodnotenie rizík a určenie poradia ich dôležitosti

Zapamätajte si: riziko je pravdepodobnosť, či už vysoká alebo nízka, že niekto môže utpieť ujmu kôli určitému nebezpečenstvu.

Ďalší krok zahŕňa hodnotenie rizík vyplývajúcich z jednotlivých nebezpečenstiev. Znamená to, že sa zohľadní:

- miera pravdepodobnosti spôsobenia ujmy príslušným nebezpečenstvom,
- pravdepodobný stupeň závažnosti ujmy,
- ako často (a koľko) zamestnancov je ohrozených.

Na mnohé riziká na pracovisku či činnosti postačí priamy postup vychádzajúci z úsudku, ktorý nevyžaduje osobitnú kvalifikáciu ani zložité techniky. Ide o činnosti s menej závažnými rizikami či pracoviská, na ktorých sú riziká dobre známe alebo sa dajú rýchlo určiť a na ktorých sú pohotovo k dispozícii prostriedky na reguláciu. Týka sa to pravdepodobne väčšiny podnikov (najmä malých a stredne veľkých podnikov). Riziká sa potom zoradia podľa dôležitosti a v tomto poradí sa riešia.

3. krok: Stanovenie preventívnych opatrení

Ďalším krokom je rozhodnutie o spôsobe odstránenia alebo eliminácie rizík. V tejto fáze je potrebné zohľadniť:

- či je možné riziko odstrániť,
- ak to nie je možné, ako sa riziká dajú eliminovať, aby sa neohrozila bezpečnosť a zdravie osôb, ktoré sú im vystavené.

Pri predchádzaní rizikám a ich regulácii je potrebné zohľadniť nasledujúce všeobecné zásady prevencie:

- zabrániť rizikám,
- nahradiť nebezpečné bezpečným alebo menej nebezpečným,
- riešiť zdroj rizík,
- prijať skôr kolektívne než individuálne ochranné opatrenia (napr. neregulovať pôsobenie výparov osobnými dýchacími prístrojmi, ale miestnym odsávacím vetraním),
- prispôbiť sa technickému pokroku a zmenám informácií,
- snažiť sa zlepšiť úroveň ochrany.

4. krok: Prijatie opatrení

Ďalším krokom je realizácia preventívnych a ochranných opatrení. Je veľmi dôležité, aby sa na realizácii podieľali zamestnanci a ich zástupcovia.

Účinná realizácia zahŕňa vypracovanie plánu, ktorý určí:

- opatrenia, ktoré je potrebné vykonať,
- kto robí čo a kedy,
- kedy sa má postup dokončiť.

Je dôležité, aby sa v prvom rade uskutočnili všetky kroky zamerané na odstránenie alebo zabránenie rizikám.

5. krok: Monitorovanie a kontrola

Nesmú sa zanedbať pravidelné kontroly, ktorými sa zabezpečí funkčnosť a vykonávanie preventívnych a ochranných opatrení, prípadne sa zistia nové skutočnosti, ktoré treba riešiť.

Je potrebné pravidelne posudzovať hodnotenie rizík podľa ich povahy, miery pravdepodobnosti zmien pracovnej činnosti alebo na základe vyšetrovania pracovného úrazu, či tzv. takmer úrazu⁶. Hodnotenie rizík nie je jednorazová činnosť.

Záznam hodnotenia

Hodnotenie rizík sa musí zaznamenať. Záznam sa môže použiť na:

- poskytnutie informácií dotknutým osobám,
- monitorovanie s cieľom posúdiť, či sa vykonali potrebné opatrenia,
- predloženie dôkazov nadriadeným orgánom,
- revíziu v prípade zmeny okolností.

Odporúča sa urobiť záznam prinajmenšom týchto údajov:

- meno a funkcia osoby (osôb), ktorá vykonala preskúmanie,
- zistené nebezpečenstvá a riziká,
- skupiny zamestnancov, ktoré sú vystavené konkrétnym rizikám,
- potrebné ochranné opatrenia,
- podrobné údaje o realizácii opatrení, napríklad meno zodpovednej osoby a dátum,
- informácie o nadväznom monitorovaní a kontrole postupu vrátane dátumov a zúčastnených osôb,
- informácie o zapojení zamestnancov a ich zástupcov do hodnotenia rizík.

Ďalšie informácie

Cieľom tohto informačného letáka je podporiť európsku kampaň 2008/2009 o hodnotení rizík. Ďalšie tematicky nadväzujúce letáky a podrobnejšie informácie o hodnotení rizík sú dostupné na adrese: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>. Tento zdroj sa priebežne upravuje a aktualizuje.

⁽⁶⁾ Takmer úraz je neplánovaná udalosť, ktorej následkom nie je zranenie, ochorenie či spôsobená škoda, hoci k tomu mohlo dôjsť.